

MODERNA v Sloveniji (1899-1918)

Cankar in Župančič izzivali s čutnostjo in senzualnostjo, izpostavljala sta kult pesnika. V njunih zbirkah najdemo vsakdanje primere, odtujenost, melanholijo, erotiko, razdvojenost

Čas in zgodovina:

- vpliv Marčne revolucije (1848 v Franciji)
- zgodi se t.i. Politični program Zedinjene Slovenije - prvi program, ki zahteva politično in kulturno združitev Slovencev.
- pojavi se t.i. droptničarstvo (vlada in oblast dajata malim ljudem samo droptine od financ)
- pojavijo se tabori (nižji) in čitalnice (višji sloji)
- Slovenci dobimo prvi Slovenski časopis: Slovenski glasnik, Ljubljanski zvon
- Mali kmetje propadajo, ker zemlje ne morejo obdelovati, zato je veliko bajtarjev in pojavi se izseljevanje
- 3 stranke:
 - a) liberalci (napredni, izdajali Lj. zvon, društvo Sokoli, Tavčar, Aškerc, Kersnik) ne uspe
 - b) Klerikalci (nazadnjaški, vezani na cerkev, izdelajo program za socialne razlike, revija Dom in svet, Finžgar, Izidor Cankar)
 - c) Social-demokratska stranka (ne izda programa, glavni predstavnik je Cankar)
- gospodarstvo: kovinska industrija, gozdarstvo, rudarstvo
- !!!!!!!moderna je prvo literarno obdobje, ki ujame korak z Evropo!!!!!!

MURN

dela: pesnik žalosti, najčistejši slovenski pesnik, rečejo mu tudi 'pesnik narave in kmečkega življenja'

- značilna so nihajoča rapoloženja, velikokrat se počuti osamljenega, odtujenega
- zbirka Pesmi in romance - izda ga Ivan Prijatelj, kasneje izdajo se zbirko Izbor njegovih pesmi
- njegovo impresijo delimo na 3 dele:
 - a) Čista impresija (100% trenutni opis; **V drevoredu, V parku, Pomladanska slutnja**)
 - b) Impresija-refleksija (vtis-prenese nase; **Trenutek, Pesem o ajdi, Sneg, Ko dobrane se mrače**)
 - c) Urbanost pesnika in narave (pesnik se zlije z naravo; **Nebo, nebo; Ah, ti bori**)
- Murnu največ pomeni trenutek in zanj so značilne barve, vonji, zvočnost, nasprotja, predvsem vtisi iz narave)
- Pesmi:
 - a) **KO DOBRAVE SE MRAČE:**
 - zgradba: 5 kvartin (klasika), rima je oklepajoča
 - vsebina: Zvečer ne more zaspati zaradi notranjega nemira, odtujen in osamljen je, želi si spremembe, burnega življenja, nekaj kar bi ga odvrnilo od melanholije, ponoči preveč trpi, ker noč ne sočustvuje z njim
 - glavna metafora: 'Trs samotni to sem jaz!'
 - melanholija: 'src, ki v žalosti žive'
 - Zaključni z upanjem, kar kaže na delni optimizem
 - b) **PESEM O AJDI:**
 - zvrst: kmečka pesne
 - rimo ohranja, vendar ni stalna - prestopna
 - govori o ajdinem rojstvu, zorenju in smrti - to lahko prenesemo tudi na ciklično življenje
 - 4 letni časi - življenski cikel --> ciklična pesem
 - ajda = simbol življenja, človeka, sreče, veselja, smrti
 - spada v Impresijo - refleksijo

KETTE

- Angela Smoletova - neizponjena ljubezen - duhovna

dela:

- zbirka Poezije (Aškerc mu jih popravi)
- značilen slog, ker uvaja najmanj novosti
- še vedno ohranja sonet, le da ga modernizira - ohrani kitice (2 tercini, 2 kvartini), ni več laškega enajsterca, ni rime
- uvede Enajmbement = miselni prstov, z mislijo preskakuje z enega verza v drugega --> podirashemo in ritem
- največji ljubezenski pesnik po Prešernu
- pri njemu opazimo dvojnost (človek obupa - človek vztrajanja)
- delno ga uvrščamo v impresionizem (zvočne ion barvne metafore, narava, melodičnost)
- moto: Biti pesnik z ideali, idejami
- njegovo pesništvo delimo na 3 tematike:
 - a) Anakreontske (Eros z zlatimi kodri bog - radožive pesmi, ljubezen, preproste):
 - **JAGNED** (topol) = likovna pesem v obliki drevesa, govori o zabavi, hrana je pomembna; radoživa, preprosta pesem, posnema ljudski model. Govori o nekom, ki gre zadovoljen od svoje ljubice proti domu
 - **PIJANEC** - govori o pijancu, ki ga je zapustila ljubica. Monolog, gostilniški motiv, preprosta pesem - pesem vložnica (3.os je pesnik), romanca, refren, veliko ponanjševalnic, izpust
 - b) Ljubezenske pesmi (namenjene Angeli Smoletovi) - gre za duhovno, neizpolnjeno ljubezen:
 - **NA TRGU** = serenada/podoknica/večerna pesem, likovna pesem v obliki vodnjaka, 4 kitice - svobodni verz, melodična ritmična pesem, spada v impresionizem, posebnost je kratek/dolg verz; 1.-4.verz se ponovijo v 4.kitici. Govori o večeru, kako se je na vodnjaku, trgu use umirilo, št. kapelj primerja z mislijo nanjo, zamanj se vse, ne more spat, ona pa lahko; nasprotja: tišina-šumenja, noč-luna, glavno nasprotje: on je nemiren- ona mirno spi; posebitev: luna sanjava, noč molči; Onomatopoiija: šepetanje, nemir, šumeče, vodice šume.
 - c) Združuje radoživo in duhovno ljubezen: cikel NA MOLU SAN MARINO: 7 pesmi

OTON ŽUPANČIČ

dela:

a) Pesništvo:

- **ČAŠA OPOJNOSTI**
- **ČEZ PLAN**
- **SAMOGOVORI**
- **V ZARJE VIDOVE**
- **ZIMZELEN POD SNEGOM**
- **Otroške zbirke: MEHURČKI**

- kelt pesnika povzdiguje nad vse ostale

- piše predvsem ljubezenske, domovinske, socialne, borbene, izpovedne, miselne, mladinske in satirične pesmi

b) Epika: eseji in prevodi (zelo veliko prevede Getheja in Sheakespearja)

c) Dramatika:

- **drami: VERONIKA DEFENIŠKA, NOČ NA VERNE DUŠE**

- slog: na Dunaju se seznanj z novo romantiko, izdelava svoj slog s tem, da združuje novoromantične elemente z ljudsko pesmijo

- precej borbene osebnost ni bol, raje se je umaknil težavam - bil je samotar

Z VLAKOM:

- tematika: domovinska
- iz zbirke Samogovori

- zgradba: ohranja rimo in ritem (posnema vlak), navidez je svobodna, vendar se ves čas prepletata zaporedna in prestopna rima
- nasprotja: beži-ostani, jutranja zarja-polnoč, glavno nasprotje: domovina-tujina
- motivi: tujina, strah, osamljenost, planine, žalost, bolečina, noč, izseljevanje --> depresivno, mračno vzdušje
- refren: Pošastno sopihajoč, kot demon vlak gre v noč <-- metafora, primera, sporočilo: pelje ga v tujino
- dogajanje: ponoči

DUMA:

- naj bi pomenila misli, oblika ljudske pesmi
- gre za osrednjo pesnitev
- iz zbirke Samogovori
- nadaljevanje pesmi Z vlakom
- tematika: domovinska, socialna
- zgradba: 1.del: prepletata se ženska in moška pesem, 2.del odgovor pesnika obema (meditacija)
- je skoraj himna
- 'je elegija, oda domovini' - reku Cankar
- ženska pesem govori o domovini, vasi - idilično opisana (nerealno) - dolge povedi + mnogovezje
- moška pesem: o tujini, mestu - realno opisana - kratke povedi + brezvezje
- pesnik odgovarja: oboje je vredno, vendar človek ne sme pozabiti svojih korenin, velikokrat ponovi: podobe izseljevanja, uporablja refren in ponavljanja
- pesem ima svobodno obliko, a še vedno izrazit ritem in rimo
- govori o smrti posameznika, o značaju ljudi
- mešajo se 3 verz: daktil, ljudski verz, prosti verz
- veliko narečnih in arhaičnih besed
- primera: 'Kakor strahovi so zvezane s cestami tu vasi.'
- metafore: 'Kot da videl sem čela: kot da jim pod kožo lazijo želve.'
- uporablja personifikacijo in sinestezijo

IVAN CANKAR 1876-1918

- rodil se je na Vrhniki, oče je bil krojač, pa je kmalu propadel, zaradi novega krojača, ki se je preselil na klanec
- doživi 1.svetovno vojno - zaprt na Lj. gradu
- značaj: precej samozavesten, poseben (hitro se skrega) - mogoče premočna osebnost za svoj čas dela:

a) Lirika: **zbirka EROTIKA**

- izpostavi izrazito senzualnost in razdvojenost-->zato je zbornica dekadentna
- zgrajena iz ciklov, naj znana: **cikel HELENA** in **cikel DUNAJSKI SONETI** (veliko vsakdanjosti, prostitucije, nemorale)
- + **Iz moje samotne, grenke mladosti:** (cikel Helena)
 - rima: aa bccb - zaporedno-oklepajoča
 - govori o: mladost je težavna zaradi revščine, takrat spozna eno žensko, ki jo pobožani, mu da upanje, potem se sooči z življenjem, vedno bolj je zaljubljen v to žensko, očitno mu toliko pomeni, na koncu ga pa ženska zapustil, upanje in spomini mu pa ostanejo.
 - tematika: ljubezenska
 - tropi: ukrasni pridevki, žensko poveličuje, veliko inverzij, ponavljanja, anafora (gori/gori)
- + **Vzduh opojen, težak** (Dunajski soneti)
 - zgradba: 6 kvartin, rima je prestopna ab ab
 - tematika: ljubezenska - erotika je v ospredju
 - govori o ženski + na koncu vsakdanja doživljanja
 - tropi: posebitev-pogledih pijanih, zamolk, primera-in v narečju leno kakor mrtve laži

- V Erotiki se pojavljajo 3 motivi: hrepenenje, družbena kritika, morlana obsodba samega sebe
- v zbirki se velikokrat pojavi nasprotje med subjektivnostjo in objektivnostjo
- zbirka je bila deležna ostrih kritik, zaradi povezovanja erotičnih in religioznih elementov.

b) Epika:

-pisal je polemične spise oz eseje:

KRPANOVA KOBILA

BELA KRIZANTENA

SLOVENCİ IN JUGOSLOVANI,

SLOVENSKO LJUDSTVO IN SLOVENSKA KULTURA

zbirke črtic:

VINJETE,

KRIŽ NA GORI,

PODOBE IZ SANJ

- povesti in novele:

HLAPEC JERNEJ IN NJEGOVA PRAVICA,

KURENT, ZA KRIŽEM,

ZGODBE IZ DOLINE ŠENTFLORJANSKE

- **romani: NA KLANCU, HIŠA MARIJE POMOČNICE**

c) dramatika:

-drame:

HLAPCI,

POHUJŠANJE V DOLINI ŠENTFLORJANSKI,

LEPA VIDA,

ROMANTIČNE DUŠE,

KRALJ NA BETAJNOVI,

JAKOB RUDA,

ZA NARODOV BLAGOR

slog - za Cankarja zelo značilen **SIMBOLIZEM**, impresionizem uporablja predvsem v črticah, dekadenco v liriki

EPIKA:

zbirka Črtice

- črtice= gr za zelo kratko zgodbo, ki je ponavadi samo kot skica (ni natančna, samo osnutek, najpomembnejša je ideja in vzdušje. Ponavadi je zgrajena iz uvoda in jedra in je na nek način nedokončana

PODOBE IZ SANJ

- 31 črtic

- pisane v obdobju vojne - govorijo o vojni --> psihološko lirične črtice

- značilnosti: niso resnične zgodbe, vezane so na 2 tematiki (vojan, slutnja smrti), ideje so skrite v sanjah in simbolih, pomemben je uvod, ki mu sledi t.i. meditacija, največkrat je glavni ideal Bog

KOSTANJ POSEBNE SORTE

- črtica

- tematika: bivanjska, zgodovinska

- govori o neki ženski, ki je sanjala, da ji je lezel hrošč po telesu, in je kihnila, zato misli da je zaklad pod tem kostanjem, iz kerga je pršu ta hrošč, zato ga gre izkopavat tm, sam ne najde zlata, ampak trupla - torj je iz teh trupel kostanj črpu moč in lepoto.

GOSPOD STOTNIK

- črtica

- tematika: bivanjska

- govori o svojih sanjah = meditativni del (sanje so senca prave resničnosti, resnica pa je skrita v simbolih--> simbolizem)

- Nadaljuje z opisom jutra - impresionizem (vtisi iz narave) in preide v subjektivni opis tega

dogodka. V nadaljevanju opisuje dokodek, ko gospod stotnik izbira najlepše in najboljše fante za na bojišče.

- vzdušje=temačno, srhljivo
- glavni lih: Gospod Stotnik = simbol smrti
- napetost se stopnjuje z opisom Gospodovega obraza
- nasprotja: življenje-smrt, veselje-žalost (In luč se je vžgala v zamolkljih očeh-in luč je ugasnila v sinjih očeh=sinestezija/soobčutje)

EDNINA BESEDA

- Umirjajoči izreče zadnjo besedo - Oprosti
- opisuje 5 smrti: dedek, reveč, mati, lasnta, padli partizani